

A történész felelőssége

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 36. szám, 2017. szeptember 8.

Nehéz a modern kori történelemmel foglalkozó történész, kutató dolga. Óriási mennyiségű forrásanyag áll rendelkezésre, amely hitelesnek látszik. Nagy vonzerő az internet, ahol a legnépszerűbb keresőbe beírt kifejezés rengeteg találatot eredményez. Belátom, hogy időigényes és fáradságos az információkat összevetni és a történészi hivatásnak megfelelően lehetőség szerint megalapozott és teljes képet adni egy kérdésről. Nyilván egyszerűbb és gyorsabb kiragadott értesülésekből összeesküvés-elméleteket gyártani, elemzés helyett személyeket lejáratni. Természetesen ez is egyfajta műfaj, a bulvár újságírás eszköze, amelynek megvan a maga olvasótábora. Sajnálatosnak gondolom azonban, hogy az *Élet és Irodalom* teret adott Klenjánszky Sarolta az alapvető szakmai normákat tendenciózusan nélkülöző, személyeskedő írásának (*Hontalanná vált levéltár*, 2017/35., szept. 1.).

Nem kívánom sorról sorra elemezni és cáfolni Klenjánszky Sarolta csúsztatásait, de a szerző által félreértett vagy elferdített tények, ellenőrizetlen információk, rosszindulatú vagy alaptalan állítások némelyikét nem hagyhatom szó nélkül.

Tények a levéltári költözéssel kapcsolatban. A Magyar Országos Levéltár, illetve jogelődje a nyolcvanas években költözött az 1906-ban Pénzügyminisztérium céljára emelt Szentháromság és Hess András téri épületbe. A közel négyméteres belmagasságú, parkettás, elegáns minisztériumi szobákban és a „toronynak” nevezett minisztériumi irattárban helyezték el ideiglenesen 30 évre a levéltári iratokat.

Minden, a levéltárért felelősséget érző kolléga örömmel vette, amikor megjelent az 1837/2015. (XI. 24.) Kormányhatározat a Belügyminisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium budai Várnegyedben történő elhelyezésével kapcsolatos intézkedésekről. Mindenki azt remélte, hogy a költözéssel megoldódik az Országos Levéltár tarthatatlan zsúfoltsága, és jobb elhelyezést nyernek a Hess András téren őrzött iratok. Ugyanis a rendszeres állományvédelmi állapotfelmérések és a szakfelügyeleti jelentések is évről évre megállapították, hogy a Hess András téren a legtöbb raktár alkalmatlan környezet a rossz minőségű, savas papíron fennmaradt iratoknak. A Levéltár költöztetésére a kormányhatározat nevesítette a felelősöket. A helyszín és a költöztető cég kiválasztásába a levéltárat nem vonták be. A kormányhatározat végrehajtása érdekében 2016-ban megkezdődött a költözés a Daróczi úton kialakított raktárakba, ahol más közgyűjtemény is őrzi a gyűjteményét. A hőmérsékleti és páratartalom ellenőrzése azóta is folyamatos, ma már csak heti egy alkalommal, mert az adatok nem változnak jelentősen, és a raktárakban megfelelőek a körülmények az iratok őrzésére. Az állományvédelmi szakemberek véleményére alapozva nyilatkoztam, hogy iratkárosodás nem történt. 2016 augusztusa óta a Hess András téren őrzött iratoknak a fele, közel kilenc kilométer került át a Daróczi útra. A költözés folytatásához újabb politikai döntésre várunk.

Hogy ezt a kérdést véglegesen és megnyugtatóan lezárjuk, meghívom a sajtó képviselőit 2017. október 3-án 10 órakor a Hess András téri épület és 11 órakor a Daróczi úton kialakított levéltári helyiségek megtekintésére.

Tények a levéltár vezetőivel kapcsolatban. A történész Klenjánszky Sarolta ördögi összeesküvés-elméletet vizionál, amikor Mikó Zsuzsanna főigazgatói kinevezésétől kezdve a magyarországi létező szocializmus iratainak szisztematikus megsemmisítéséig, a budai Várból történő kiköltözésig ívelően futtatja gondolatait. Mindezt történészhez méltatlan pontatlansággal, prejudikálással, ferdítéssel teszi. Pedig büszke lehetne Mikó Zsuzsannára, a Magyar Országos Levéltár és a Magyar Nemzeti Levéltár első női főigazgatójára, aki kinevezésekor 20 év levéltárosi szakmai gyakorlattal, történész, levéltáros és jogász végzettséggel rendelkezett, és természetesen tudományos fokozattal is bír.

A személyemet ért nevetséges támadásokkal kapcsolatban csak néhány megjegyzés. A levéltári főigazgatói pályázatom nem titkos, annak minden sorát, gondolatát vállalom ma is. A Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatói pályázatára 2015-ben adtam be érvényes pályázatot, amely alapján a bíráló bizottság alkalmasnak talált a pozíció betöltésére. Az Emberi Erőforrások Minisztere nem mellettem döntött. A 2016. évi pályázaton, amely alapján a jelenlegi főigazgató kiválasztásra került, nem adtam be pályázatot. A négy és fél év megszakítástól eltekintve, amikor Bécsben a Collegium Hungaricumban, illetve a Bécsi Magyar Történeti Intézetben dolgoztam, összesen 17 évet töltöttem egyetlen területen: levéltárban, mindössze három intézményben. Levéltárosi és történészi munkásságom teljesen nyilvános, a tudományos élet által ismert.

Tények az új épülettel kapcsolatban. Az I. világháború, majd Trianon sújtotta magyar állam 1923-ban adta át a várban az Országos Levéltár reprezentatív palotáját. Az eltelt közel 100 évben csak állagmegőrzés, javítás és toldozás-foltozás folyt a két alkalommal is háborús belövést elszenvedett épületen.

A kormányzat vári terveihez kapcsolódóan, mint felelős vezető, többek között az Országos Levéltár koncepcionális és teljes szakmai, strukturális és épületi megújításáért dolgozok nap mint nap. Hamis a szerző azon állítása, hogy nincs előkészítve és önkényes az új levéltári épület tervezése. Az a helyzet, hogy még a megvalósítás helyszínét sem jelölték ki, de nagyon komoly szakmai előkészítés zajlik, hogy, amint azt már nyilatkoztam, és Klenjánszky Sarolta gúnyosan idézte is: „*az új levéltár harmincötezer négyzetméter alapterületű fenntartható, XXI. századi, energiatakarékos épület lesz, mely száz-százötven évig képes lesz betölteni funkcióját*”. Tőlem idéz a szerző, de mégis mekkora a különbség: én ebben hiszek, ezt szeretném Magyarországnak – ő ezen fanyalog. Ha megtette volna, hogy megkeres, szívesen elmondtam volna neki a terveinket. Az általa ismertetett francia példán túl tucatnyi európai új építésű levéltári épület dokumentációját tanulmányozzuk, ezek feldolgozása folyamatban van, hogy amikor eljön az ideje, és a kormány kijelöli az Országos Levéltár új épületének végleges helyét, akkor segíteni tudjuk a konkrét tervezést. Ami egyébirányú tapasztalatainkat illeti, 2013 óta évente egy megyei levéltár megújul, kap teljesen új vagy részben új épületet.

Tények a levéltári anyaghoz való hozzáféréssel kapcsolatban. A Magyar Nemzeti Levéltár kiemelt célként kezeli az őrzésében lévő iratanyag digitalizálását, adatbázisba szervezését és hozzáférhetővé tételét. A szerző a közel 60 adatbázisból és több mint tízmillió oldalnyi digitalizált tartalomból egyetlenegy általa ismertet emel ki, a Digitarchiv szolgáltatást. A szolgáltatást sajnos a fejlesztő cég megszűnése miatt valóban le kellett állítani, azonban a korábbi tartalom az Adatbázisok Online szolgáltatás keretében elérhető. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvényi szabályozás miatt azonban az iratok nem tehetők teljes körűen közzé az interneten. Tudományos kutatók számára az adatállományok a Lánglilium utcai telephelyünkön lévő kutatóteremben minden további nélkül hozzáférhetők.

A szerző mintha nem értené, vagy nem tudná elfogadni, hogy bizony a történelem részben a hagyományokon keresztül öröklődik, és mások mellett a levéltárakban marad fenn a lenyomata. Munkatársaimmal hiszünk abban, hogy az őrzésünkre bízott iratok a nemzet emlékezetét jelentik, és nem 100, 150 évig, hanem mindaddig fennmaradnak, amíg lesz valaki, aki fontosnak tartja a múlt megismerését. 2012 óta ugrásszerűen megnőtt az állampolgároknak, a történelem és levéltár iránt érdeklődőknek szervezett rendezvényeink, kiállításaink száma. Levéltár-pedagógiai foglalkozásaink keretében több száz gyermek ismerheti meg a levéltári iratanyagot, élheti át az eredeti forrásanyaghoz való hozzáférés élményét. Munkatársaim rengeteg pozitív visszajelzést kaptak a tanórán kívüli foglalkozásainkon, a nyári táborainkban, a nyílt napjainkon résztvevőktől. A következő alkalomra, a Kulturális Örökség Napokra Klenjánszky Saroltát is szívesen látjuk. Talán a személyes tapasztalatszerzés többet segít történészi munkásságában, mint az előítéletekre alapozott ex katedra kijelentések.

(A szerző a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatója)

